

Lyden kommer

Et studieopplegg for ungdomsskolen og videregående skole

DETTE SÅ DU PÅ DENNE STASJONEN I FILMUSEET:
UTSTILLING AV ULIKT TEKNISK UTSTYR FRA GAMLE DAGER
TIL VÅR TID

Charlie Chaplin i *The Gold Rush*, 1925

Stumfilm

Fra den første filmvisningen i 1895 til rundt 1930 var filmen *stum*, filmkameraet kunne fange bilder men ikke lyd. Det var likevel ikke stille på kinoene eller visningsstedene av den grunn! Helt fra begynnelsen av var det pianister eller orkestre som spilte musikk under visningene. Som oftest hadde hver film egenkomponert musikk, men av og til fikk pianistene selv lage dramatisk musikk som skulle passe til handlingen i filmen. Noen av stumfilmene var også tekster, slik at publikum kunne synge med til musikken. *Stumfilmstjernene* dramatiserte sine bevegelser og ansiktsuttrykk så godt de kunne. Selv om man aldri hørte stemmene deres, ble de likevel store filmstjerner.

- *Hvorfor tror du filmene til Charlie Chaplin omtales som filmklassikere? Hva synes du er bra/ikke bra ved filmene hans?*

De første lydfilmene

Lydopptak og avspilling av lyd er en eldre oppfinnelse enn filmen. Lenge før filmen ble oppfunnet kunne man både ta opp (lagre) og avspille lyd. Etter at de første filmvisningene

så dagens lys, var mange av datidens «oppfinnere» opptatt av å utvikle et system som kunne avspille lyd og bilde samtidig, såkalt synkron lydfilm. Frem til 1921 var det flere ulike forsøk på å vise lydfilm, men problemet var at lyden ikke var synkron med bildet. Det betyr for eksempel at man kunne se hva skuespillerne sa, mens lyden av det de sa kom for sent eller for tidlig. De første lydfilmene ble nemlig vist på filmfremvisere for stumfilm, og fremviserne var koblet sammen med en platespiller som avspilte lydopptaket – som ikke alltid samstemte med filmens hastighet. Lyden ble den gang tatt opp på egne lydbåndopptakere, og var ikke lagret på selve filmremsen. Verdens første demonstrasjon av *optisk lyd* – lyd som «hang fast» i selve filmremsen – skjedde i Stockholm i 1921. Men først i 1927 ble lydfilm en kommersiell suksess. Den første lydfilm het *The Jazz Singer* og var amerikansk. Den første norske lydfilm het *Den store bandedåpen* (1931).

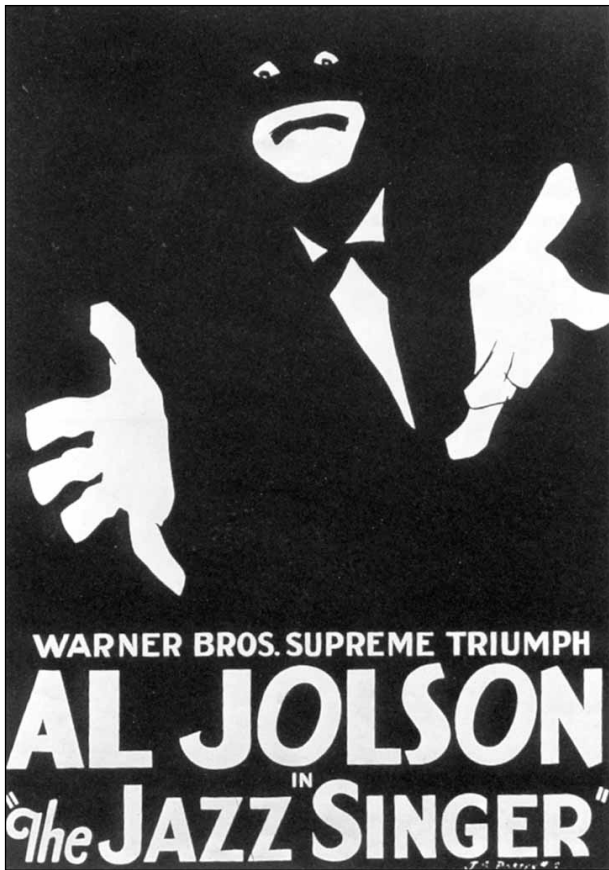
Overgangen til lydfilm

Mange trodde at lydfilm var et påfunn som snart ville bli umoderne, men idag vet vi bedre. Fra 1927 ble lyden lagret og avspilt sammen med selve filmen, og hver film hørtes lik ut over alt. For noen stumfilmstjerner var det ikke så bra at lydfilm ble en suksess. Mange mistet jobbene sine fordi stemmene deres ikke «passet» til filmrollene, eller fordi de ikke kunne synge. Tidligere hadde ikke dette hatt noen betydning. Mange tilskuere ble svært skuffet når de hørte stemmene til sine favorittskuespillere, og de mistet sin popularitet – og til slutt jobben som skuespillere. Dessuten mistet alle musikerne som tidligere hadde spilt på kinoene jobben sin. Da var det ikke lenger bruk for levende musikk i salen.

Optisk lyd

Optisk lyd ble første gang demonstrert i Stockholm i 1921, men tiden var ennå ikke moden for å «bruke» oppfinnelsen. Det var både tungvint og dyrt. Etter hvert ble systemet forbedret, og optisk lyd fikk gjennomslag fra 1927. Den optiske lyden ble lagt inn på filmkopien, mellom den ene perforeringssiden og filmbildet. Teknikken ble kalt *lydskrift-systemer*, og det finnes to forskjellige varianter: *Intensitetsskrift* og *amplitudeskrift*. Disse var utstilt i Filmmuseet. I våre dager lagres lyden *digitalt*, det betyr at det er lagt inn lydkoder på filmremsen. Disse kodene kan leses av en digital CD-spiller samtidig som bildet vises på lerretet, og lyden blir nesten helt perfekt gjengitt.

- Hvorfor tror du lydfilmen fikk gjennomslag?
- I Norge får utenlandske filmer norske undertekster, mens dialogene bevarer på originalspråket. Unntatt er filmer for små barn, som dubbles. I mange andre land gjøres dette også med filmer for voksne. Hva mener med å dubbe en film? Hvilken innvirkning kan denne formen for oversetting få på selve filmopplevelsen?

The Jazz Singer, 1927, var den første amerikanske lydfilmen.